

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Kazakistan Kültürü ve Onun Sosyoloji ile İlişkisi

ЖАРИЯЛАНДЫ 08.05.2025	ТИРЕК СӨЗДЕР cultural change, Gelenekler, Kazakhstani culture, Kazakistan Kültürü, Kültürel Dönüşüm, society, sociology, Sosyoloji, Toplum, traditions	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/178938/
--------------------------	---	--

Akerke Meirbek

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Öğrencisi

Özet

Bu makale, Kazakistan kültürünün temel özelliklerini ve sosyoloji bilimi ile olan ilişkisini ele almaktadır. Kültür, bir toplumun tarihsel süreç boyunca şekillendirdiği maddi ve manevi değerlerin toplamıdır. Kazakistan kültürü, özellikle göçebe yaşam tarzı, sözlü edebiyat, gelenek ve dini değerlerle şekillenmiş, zengin ve kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu kültür sadece geçmişin mirası değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin ve sosyal ilişkilerin temel taşıdır. Sosyoloji ise toplumu, bireyler arası ilişkileri ve sosyal kurumları inceleyen bir bilim dalı olarak, kültürel yapıların toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini analiz eder. Kültür ve toplum birbirini etkileyen iki ana unsur olarak sürekli etkileşim içindedir. Kazakistan özelinde, kültürel dönüşümler, şehirleşme, küreselleşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte toplumsal yapıyı yeniden şekillendirmektedir. Bu süreçte sosyolojinin rolü, bu değişimlerin nedenlerini ve sonuçlarını anlamak açısından önemlidir. Sonuç olarak, Kazak kültürünü sosyolojik bir perspektifle değerlendirmek, Kazak toplumunun kimlik, değer ve sosyal yapısını daha derinlemesine kavramamıza yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan Kültürü, Sosyoloji, Toplum, Gelenekler, Kültürel Dönüşüm

Akerke Meirbek

Master's Thesis Student

Graduate School of Education

Kütahya Dumlupınar University, Turkey

Abstract

This article discusses the key features of Kazakhstani culture and its relationship with the field of sociology. Culture is the total of material and spiritual values created by a society throughout its historical development. Kazakh culture, shaped by a nomadic lifestyle, oral literature, traditions, and religious values, has a rich and unique structure. This culture is not only the heritage of the past but also the foundation of social identity and interpersonal relationships. Sociology, as a discipline that examines society, interpersonal relations, and social institutions, analyzes the impact of cultural structures on social life. Culture and society are two primary elements that continuously influence each other. In the case of Kazakhstan, cultural transformations, urbanization, globalization, and modernization processes are reshaping the social structure. In this process, sociology plays a significant role in understanding the reasons behind these changes and their impacts. As a result, examining Kazakh culture from a sociological perspective helps us to better understand the identity, values, and social structure of Kazakh society.

Keywords: *Kazakhstani culture, sociology, society, traditions, cultural change*

Giriş

Avrupa ile Asya'nın kesişim noktasında bulunan Kazakistan, tarihi boyunca birçok kültürel etkileşime sahne olmuş ve zengin bir kültürel dokuya sahip olmuştur. Kazak kültürünün temel yapı taşlarını göçebe yaşam biçimi, halk arasında aktarılan sözlü edebi miras, geleneksel uygulamalar ve İslam inancı oluşturur. Kazak kültürü sadece tarihî bir miras değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin, bireyler arası ilişkilerin ve sosyal yapıların şekillenmesinde etkili olan canlı bir sistemdir.

Sosyoloji ise toplumu, sosyal kurumları ve bireyler arasındaki etkileşimleri inceleyerek bu kültürel yapının toplum üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olur. Bu çalışma, Kazakistan kültürü ile sosyoloji arasındaki karşılıklı etkileşimi analiz etmeyi ve kültürel unsurların toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma

1. Kazakistan'ın Coğrafyası

Kazakistan, Asya kıtasının tam ortasında yer alan büyük bir ülkedir. Kazakistan, yaklaşık 2,7 milyon kilometrekarelik geniş yüzölçümüyle, dünyanın en büyük ülkelerinden biri olarak dokuzuncu sırada yer alır. Ülkenin coğrafi yapısı, batıda Hazar Denizi'nden başlayıp doğuda Altay Dağları'na kadar uzanan farklı doğal görünümüne sahiptir. Bu coğrafi koşullar, Kazak kültürü ve ekonomisinin evriminde önemli bir etkiye sahiptir. Kazakistan'ın doğa yapısı çeşitlidir; çöller, geniş bozkırlar, yüksek dağlar ve ormanlık alanlar bu çeşitliliği oluşturan başlıca bölgelerdir.

Doğusunda Altay ve Tien Şan dağları, güneyinde ise Kızılkum ve Moyainkum çölleri yer alır. Ülkenin ortası ve kuzey bölgeleri ise geniş bozkırlarla kaplıdır, batıda ise Hazar Denizi ve kıyıları bulunmaktadır. Bu doğal özellikler, Kazak halkının geleneksel yaşam tarzını ve tarımını büyük

ölçüde etkilemiştir. Dağlık bölgelerde dağcılık, bozkırlarda ise göçebe hayvancılık ve tarım yaygın olarak gelişmiştir (Aydarova, 2015: 45-46).

Kazakistan'ın iklimi de oldukça çeşitlidir. Ülkenin çoğunluğunda kara iklimi hakimdir, kışlar soğuk, yazlar ise sıcak geçer ve sıcaklıklar büyük değişiklikler gösterebilir. Bu iklim özellikleri, halkın yaşam tarzı ve kültürüne etki etmiş, geleneksel kıyafetler ve günlük yaşamda kullanılan eşyaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2. 2. Kazakistan'ın Tarihi ve Kültürel Mirası

Orta Asya'nın köklü kültür ve tarihine sahip olan Kazakistan, Sakalar, Hunlar, Göktürkler, Karahanlılar, Altın Orda ve Kazak Hanlığı gibi önemli medeniyetlerin izlerini taşır. Bu devletlerin her biri, Kazak kültürünün temel taşlarını oluşturmuş, dili, dini, yaşam tarzı ve değer sistemleri üzerinde derin izler bırakmıştır. Kazak halkının geleneksel göçebe yaşam tarzı, bozkır coğrafyasına uyumlu bir şekilde gelişmiş, atlı kültür ve hayvancılık merkezli ekonomi toplumsal yapıyı şekillendirmiştir.

Kazakistan'ın kültürel yapısı, sadece tarihi devletlerin değil, aynı zamanda İslamiyet'in kabulüyle birlikte dini değerlerin ve Orta Asya Türk halklarının ortak unsurlarının da birleşimiyle oluşmuştur. 10. yüzyıldan itibaren İslamiyet'in yayılması, Kazak kültürüne ahlaki, estetik ve felsefi bir derinlik kazandırmıştır. Camiler, medreseler ve dini törenler kültürel kimliğin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bununla birlikte sözlü gelenek, destanlar, halk şairleri (akınlar) ve bilge kişiler (biys) vasıtasıyla kültürel hafıza korunmuş ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Nysanbayev, 1999: 45).

Sovyetler Birliği döneminde Kazak kültürü ciddi dönüşümler yaşamıştır. 1920'lerden itibaren zorunlu kolektivizasyon, göçebe yaşamın yasaklanması ve Ruslaştırma politikaları sonucunda geleneksel yaşam tarzı büyük oranda değişmiştir. Ancak bu baskılara rağmen Kazak halkı, kültürel kimliğini korumayı başarmıştır. Bağımsızlıkla birlikte (1991), kültürel miras yeniden canlandırılmış, milli kimliğe vurgu yapan politikalar geliştirilmiştir. UNESCO tarafından koruma altına alınan geleneksel müzik, el sanatları ve edebi miras, bugün hem yerel hem de uluslararası platformlarda temsil edilmektedir. Kazakistan'ın tarihi ve kültürel mirası, yalnızca bir geçmişin yansıması değil, aynı zamanda günümüz Kazak toplumunun kimlik arayışında da önemli bir referans kaynağıdır.

3. Halk Gelenekleri ve Göreneklere

Kazak halkının gelenek ve göreneklere, yüzyıllar boyunca oluşmuş, toplumun kimliğini ve değerlerini yansıtan sosyal normlar bütünüdür. Bu adetler, özellikle insan hayatındaki geçiş dönemlerinde — doğum, ergenlik, evlilik ve ölüm gibi — yoğun olarak kendini gösterir. Her ritüel, sadece bireyin sosyal yapıya dahil olmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumun kolektif hafızasını, tarihini ve kültürel kimliğini canlı tutar. Sözlü aktarım yoluyla nesilden nesile geçen bu uygulamalar, toplumsal dayanışmayı artırır ve sosyal düzenin sürdürülmesine katkı

sağlar.

Kazak toplumunda geleneklerin dini inançlarla da iç içe geçmiş olduğu görülür. Özellikle İslam'ın etkisiyle şekillenmiş olan bazı ritüeller, hem dini hem de kültürel değerleri birlikte yansıtır. Geleneklerin yaşatılması, bireylerin kimlik duygusunu pekiştirirken, modernleşme ve küreselleşme karşısında kültürel bir direnç mekanizması olarak da işlev görür. Bu nedenle Kazak gelenek ve göreneklerini sosyolojik bir perspektifle incelemek, sadece geçmişi değil, günümüz toplumunu da anlamamıza yardımcı olur.

3.1 Çocuklara Yönelik Gelenekler

Kazak kültüründe çocuk, ailenin ve toplumun en değerli varlığı olarak kabul edilir. Çocuklara yönelik gelenekler, onların doğumundan itibaren topluma kazandırılmasını hedefleyen sosyal ve kültürel ritüellerle şekillenir. Doğumdan sonra yapılan ilk önemli gelenek “shildehana” adı verilen kutlamadır. Bu tören, çocuğun doğumunun kırkıncı gününde yapılır ve anne ile bebeğin sağlığı için dualar edilir, çeşitli hediyeler sunulur. Aynı zamanda bu kutlama, topluluk içinde paylaşım ve dayanışmayı artırır. Bebek kırk günlük olduğunda yapılan “kırk cy” ritüeliyle bebek ilk defa özel dualarla yıkanır. Bu, hem bedensel hem de manevi temizlik anlamı taşır.

Çocuğun topluma kabulü açısından en önemli geleneklerden biri de “atqa otırğızu” yani çocuğu ilk defa ata bindirme törenidir. Bu gelenek, çocuğun büyümeye başladığını ve artık bir birey olarak toplum içinde yer almaya hazır olduğunu simgeler. Ata binmek, Kazak kültüründe cesaret, özgürlük ve olgunlukla ilişkilendirilir. Ayrıca, “tusau kesu” (bağ çözme) geleneği de çocuk yürümeye başladığında yapılan özel bir törendir. Bu törende çocuğun ayaklarına bağlanan ip, toplumun ileri gelen biri tarafından kesilir. Bu sembolik eylem, çocuğun özgür ve başarılı bir yaşam yolculuğuna başlamasını temsil eder (Tursunov, 2010: 45-78).

Bu tür ritüeller sadece kültürel miras değil, aynı zamanda toplumsal birlikteliğin ve kuşaklar arası iletişimin bir parçasıdır. Çocuklara yönelik gelenekler, Kazak halkının yaşam anlayışını, doğaya ve insana bakışını da yansıtır. Sosyolojik açıdan bakıldığında, bu gelenekler hem toplumsal normların aktarımı hem de birey-toplum ilişkilerinin güçlendirilmesi açısından önem taşır. Modern zamanlarda bazı ritüeller sembolik hale gelse de, aileler bu uygulamaları sürdürerek kültürel devamlılığı sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla çocuklara yönelik gelenekler, kültürün canlı tutulduğu ve yeni nesillere aktarıldığı önemli araçlardır.

3.2 Kadınlara Yönelik Gelenekler

Kadınlar, Kazak toplumunun kültürel yapısında önemli bir yer tutar. Geleneksel Kazak toplumunda kadınların rolleri, sadece aile içinde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de büyük bir öneme sahiptir. Kadınların en önemli görevlerinden biri çocuk yetiştirmek, aileyi bir arada tutmak ve sosyal hayatın devamını sağlamak olmuştur. Bu nedenle, kadınlara yönelik bir dizi geleneksel norm ve ritüel gelişmiştir. Kadınlar için düzenlenen gelenekler, genellikle evlilik öncesi, evlilik sırasında ve sonrasında kendilerini nasıl bir rol üstlendiklerini gösterir.

Örneğin, kız alıp verme geleneği, Kazak toplumunun en önemli kültürel unsurlarından biridir. Bu gelenek, genç kızın ailesinden erkek tarafına geçişini simgeler. Kızlar, çocukluktan erginliğe geçiş sürecinde, anne ve babalarından aldıkları eğitimle toplumda önemli bir yer edinirler. Ayrıca, geline yapıldığı törenler, gelinin yeni evine kabul edilmesi, ona gösterilen saygı ve geleneksel kıyafetler, kadınların toplumsal hayattaki yerini pekiştiren unsurlardır (İlyasov, 2013: 45-49).

Kadınlar için bir diğer önemli geleneksel uygulama çeyiz hazırlamaktır. Çeyiz, gelinin yeni evine götüreceği eşyaların bir araya getirildiği bir kültürel mirastır. Bu eşyalar, kadının aileye katkısını ve evdeki işlevini simgeler. Gelin, evlenmeden önce ailesinin ona verdiği çeyizle kendi bağımsızlığını ve toplum içindeki yerini de ifade eder. Çeyiz, sadece maddi bir değer taşımaz, aynı zamanda toplumsal normların ve kadınlara biçilen rolün bir yansımasıdır (Nysanbayev, 1999: 88-92).

Kadınlara yönelik bu gelenekler, toplumda kadının saygınlığını artıran, onu ailesinin ve toplumunun temel taşı haline getiren ritüellerdir. Kazak kültüründeki bu geleneksel öğeler, toplumun kadına verdiği değeri ve ona olan bağlılığını gösterir.

3.3 Erkeklerle Yönelik Gelenekler

Kazak kültüründe erkekler, ailenin koruyucusu, toplumun direği ve geleneklerin taşıyıcısı olarak kabul edilir. Erkek çocuklarının doğumu, toplumda büyük bir sevinçle karşılanır ve bu olay genellikle özel kutlamalarla taçlandırılır. Özellikle erkek çocuklarının doğumundan sonra düzenlenen sünnet törenleri, onların topluma birey olarak katılımını simgeler. Bu törenler yalnızca dini bir ritüel değil, aynı zamanda toplumsal bir kabul töreni olarak da önemlidir.

Kazak toplumunda erkeklerle erken yaşlardan itibaren cesaret, liderlik ve sorumluluk gibi değerler aşılanır. Çocuklar at binmeyi, ok atmayı, hayvancılığı ve el sanatlarını öğrenerek erkeklığe hazırlanırlar. Ayrıca, erkek çocuklarına yönelik geleneksel atasözleri ve öğretici halk hikâyeleri yoluyla milli değerler öğretilir. Bu süreç, erkek bireyin sadece fiziksel değil, zihinsel olarak da toplumun bir parçası hâline gelmesini sağlar (Kozhakhmetov, 2010: 44-47).

Evlenme çağına gelen erkekler için kız isteme ve başlık parası gibi gelenekler, erkek ailesinin sorumluluğunda yürütülür. Bu uygulamalar, hem ailenin sosyal statüsünü hem de geleneklere olan bağlılığını gösterir. Erkek birey evlilikle sadece bir aile kurmakla kalmaz, aynı zamanda kendi ailesinin onurunu temsil eder. Bu nedenle, erkeklerle yönelik gelenekler bireysel kimlik ve toplumsal sorumluluk açısından büyük önem taşır.

3.4 Evlilik Gelenekleri

Kazak toplumunda evlilik, yalnızca iki bireyin değil, aynı zamanda iki ailenin birleşmesi anlamına gelir. Bu nedenle evlilik süreci, birçok tören ve gelenekle bezenmiştir. İlk adım olarak “kuda tusu” yani kız isteme gerçekleştirilir. Erkek tarafı, kızın ailesine giderek evlilik niyetini belirtir. Bu süreçte taraflar arasında karşılıklı saygı ve uyum aranır.

Ardından “başlık parası” olarak bilinen sembolik bir ödeme yapılır. Bu, gelinin ailesine saygı göstergesidir ve evlilik anlaşmasının bir parçası olarak görülür. Daha sonra nişan töreni düzenlenir ve düğün günü belirlenir. Düğün öncesinde “betashar” adı verilen törende gelinin yüzü açılır ve topluma tanıtılır. Gelin, bu törende büyüklerin önünde eğilerek selam verir (Auezov, 1985: 88-94).

Sosyolojik olarak bu gelenekler, toplumsal cinsiyet rolleri, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri gibi önemli sosyal konuları yansıtır. Evlilik sürecindeki törenler, toplumun normlarını pekiştirir, bireylerin toplum içindeki yerini belirler ve kültürel kimliğin devamını sağlar. Ayrıca bu süreç, bireyler arası ilişkilerin güçlenmesine de katkı sunar.

3.5 Ölüm Gelenekleri

Kazak halk kültüründe ölüm, hayatın doğal bir parçası olarak kabul edilir. Ölüm sonrası düzenlenen törenler, hem ölen kişiye saygı göstermek hem de yaşayanlara moral vermek amacıyla yapılır. “Yuğ” adı verilen cenaze merasiminde ağıtlar söylenir, dini dualar okunur ve topluluk bir araya gelerek yas tutar. Bu, toplumsal birlik duygusunun güçlenmesini sağlar.

Ölümden sonra belirli günlerde anma törenleri yapılır: üçüncü, yedinci, kırkıncı günler ve bir yıl sonra. Bu törenlerde topluca yemek verilir, Kur’an okunur ve vefat eden kişinin anısı yaşatılır. Bu uygulamalar, hem dini hem kültürel değerlerin bir arada yaşatıldığı örneklerdir. Ayrıca bu törenler, toplumun yaşla başa çıkma biçimini de gösterir (Alimzhanov, 2004: 20-36).

Sosyolojik olarak ölüm gelenekleri, toplumun ölüm algısını, manevi değerlerini ve dayanışma ruhunu ortaya koyar. Aynı zamanda bireylerin ölüm karşısındaki duygusal tepkilerini kolektif bir biçimde yaşamasını sağlar. Bu gelenekler, toplumsal hafızanın ve kültürel sürekliliğin korunmasında büyük rol oynar.

3.6 Dini Gelenekler

Kazak halkının dini gelenekleri, İslamiyet’in etkisiyle şekillenmiş olup, günlük yaşamdan özel günlere kadar birçok alanda kendini gösterir. Kazakistan’da nüfusun yaklaşık %70’i Müslümandır ve çoğunluğu Sünni mezhebine bağlıdır. İslamiyet, Kazak kültüründe doğumdan ölüme kadar birçok ritüeli şekillendirmiştir. Doğumda, yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunması ve isim verilmesi geleneksel bir uygulamadır. Bunun yanı sıra, çocukların sünnet edilmesi de dini bir ritüel olarak önem taşır. Evlilik törenlerinde, nikahın imam tarafından kıyılması ve duaların okunması yaygındır. Ölüm durumunda ise, cenaze namazı kılınır ve mezar başında dualar edilir (Kanseitova, 2019: 183-195).

Ramazan ve Kurban Bayramları, Kazak toplumunda büyük bir coşkuyla kutlanır. Ramazan ayında oruç tutulur, iftar sofraları kurulur ve ihtiyaç sahiplerine yardım edilir. Kurban Bayramı’nda ise kurban kesilir ve etler komşularla paylaşılır. Bu bayramlar, toplumsal dayanışmayı ve birlikteliği pekiştirir.

Kazakistan'da İslamiyet'in etkisiyle inşa edilmiş birçok cami ve türbe bulunmaktadır. Örneğin, Türkistan'daki Hoca Ahmed Yesevi Türbesi, hem dini hem de kültürel açıdan önemli bir yapıdır. Bu tür yapılar, halkın dini inançlarını ve tarihini yansıtır. Dini gelenekler, Kazak halkının kimliğini ve değerlerini korumasında önemli bir rol oynar. Modernleşme sürecine rağmen, bu gelenekler hala yaşatılmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır.

4. El Sanatları ve Zanaat

Kazak kültürünün temel taşlarından biri olan el sanatları, tarih boyunca toplumun hem estetik anlayışını hem de gündelik ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir kültürel mirastır. Göçebe yaşam biçiminin getirdiği koşullara uygun olarak gelişen bu sanatlar, dayanıklı, taşınabilir ve işlevsel ürünlerin üretimini öncelikli kılmıştır. Halı dokuma, keçe yapımı, deri işçiliği ve metal süsleme gibi alanlarda gelişen el sanatları, Kazak halkının yaşam tarzını ve dünya görüşünü yansıtan özgün motifler ve tekniklerle bezenmiştir. Bu sanat dalları, sadece birer üretim aracı değil, aynı zamanda kültürel hafızayı taşıyan semboller hâline gelmiştir.

Özellikle kadınların el emeğiyle şekillendirdiği dokuma, nakış ve süsleme işleri, toplumsal cinsiyet rollerinin de bir ifadesidir. Kız çocukları küçük yaşlardan itibaren annelerinden ve büyükannelelerinden bu sanatları öğrenir, evlilik çağına geldiklerinde çeyiz hazırlığıyla el becerilerini sergilerdi. Halılar ve keçeler üzerinde sıkça rastlanan “koshkar muyiz” (koç boynuzu), “ay naza” (ay yıldız), “su yolu” gibi motifler, doğa ile olan ilişkileri, koruma inançlarını ve estetik değerlerini yansıtır. Erkekler ise genellikle ahşap oymacılığı, silah yapımı, eyer ve koşum takımları üretimi gibi zanaatlarla uğraşmış, bu işlerde ustalık toplumsal saygınlık kazandırmıştır (İlyasov, 2013: 88-102).

Sosyolojik açıdan el sanatları, toplumun kültürel kimliğini, dayanışma biçimlerini ve kuşaklar arası aktarımı anlamada önemli bir araçtır. El sanatları sayesinde bireyler sadece maddi üretim yapmaz, aynı zamanda geleneksel değerleri korur ve aktarır. Modernleşme ve şehirleşme ile bu sanatların bazıları unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalsa da, son yıllarda devlet desteğiyle yeniden canlandırılmakta, kültürel festivallerde, müzelerde ve turizm faaliyetlerinde yaşatılmaktadır. Bugün Kazakistan'daki birçok atölye, hem geçmişin mirasını günümüze taşımakta hem de bu zanaatları ekonomik gelir kaynağına dönüştürmektedir.

4.1 Dokumacılık ve Halı Sanatı

Kazak kültürünün en önemli el sanatlarından biri olan halı dokuma sanatı, yüzyıllar boyu Kazak halkının yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Halı, sadece bir ev dekorasyonu aracı değil, aynı zamanda kültürel bir ifade biçimidir. Halılar, geleneksel Kazak toplumunun günlük yaşamı ve değerleri hakkında önemli ipuçları verir. Özellikle halıların desenleri, Kazakların tarihini, göçebe yaşam tarzını, doğayla olan ilişkisini ve toplumsal yapısını yansıtır. Halı dokuma sanatında kullanılan renkler, semboller ve teknikler, farklı bölgelerdeki toplulukların kültürel özelliklerine göre değişiklik gösterebilir. Geleneksel halıların yanı sıra, günümüzde bu sanat, modern tasarımlar ve tekniklerle harmanlanarak, hem geleneksel hem de çağdaş

sanatseverlerin ilgisini çekmektedir. Kazak halılarının dokunma teknikleri, uzun yıllar boyunca ustalar tarafından nesilden nesile aktarılan bir bilgi birikimidir.

Ekstra Bilgi: Dokumacılık, sadece halı dokuma ile sınırlı değildir. Kazak halkı, geleneksel olarak el dokuması kilimler, çadır örtüleri (yurt) ve diğer tekstil ürünlerini de üretmiştir. Bu ürünler, hem günlük yaşamda kullanılan araçlar hem de kültürel kimliğin bir parçası olarak önemli bir rol oynamaktadır.

4.2 Deri ve Metal İşçiliği

Kazak halkının geleneksel el sanatları arasında deri ve metal işçiliği de önemli bir yer tutar. Özellikle göçebe yaşam tarzının bir sonucu olarak, deri işçiliği, hem günlük kullanım eşyalarının yapımında hem de dekoratif amaçlarla kullanılmıştır. Deri, hayvancılıkla uğraşan Kazaklar için oldukça önemli bir malzeme olmuştur. Deri, ayakkabıdan çantaya, eldivenden giysiye kadar pek çok farklı ürünün yapımında kullanılmıştır. Aynı zamanda, Kazak kültüründe deriden yapılan eşyaların sembolik anlamları da vardır; örneğin, deriden yapılan çantalar, kişisel değeri ve özgürlüğü simgeler.

Metal işçiliği ise, özellikle silah yapımında ve zengin süslemelerle yapılan mücevheratlarda önemli bir yer tutar. Kazak ustaları, geleneksel olarak bakır, gümüş ve demir gibi metallerle çalışarak, hem fonksiyonel hem de estetik açıdan değerli eserler ortaya koymuşlardır. Kazakların savaşçı geçmişi, metal işçiliğini önemli kılmıştır; özellikle kalkanlar, kılıçlar, zırhlar ve diğer savaş gereçleri, Kazakların tarihindeki önemli bir yer tutar (Kuralay, 2012: 67).

Ekstra Bilgi: Metal işçiliği ve deri işçiliği genellikle geleneksel yöntemlerle yapılmakta olup, bu sanatlar, hem estetik hem de işlevsel amaçlar için büyük bir öneme sahiptir. Son yıllarda ise, bu geleneksel el sanatları, modern sanatçılar tarafından yeniden keşfedilmekte ve daha yenilikçi tasarımlar yaratılmaktadır.

4.3 Seramik ve Çömlekçilik

Kazak halkının el sanatları arasında seramik ve çömlekçilik de önemli bir yer tutmaktadır. Göçebe kültürün bir parçası olarak, Kazaklar, çömlekçilikle eski çağlardan beri ilgilenmişlerdir. Bu sanat dalı, özellikle su taşıma, pişirme ve yemek yapma gibi günlük yaşam faaliyetlerinde kullanılan araçların yapımında yaygın olarak kullanılmıştır. Geleneksel Kazak çömlekleri, genellikle işlevsel olmasının yanı sıra, dekoratif olarak da önemli bir yer tutar.

Seramik ve çömlekçilik, Kazakların geleneksel yaşam tarzının bir yansımasıdır. Çömlekler, özellikle su taşımak için kullanılan “su kabı” olarak bilinen büyük çömlekler ve içki sunumunda kullanılan küçük çömlekler gibi çeşitli form ve işlevlere sahiptir. Bu sanatın, Kazak toplumundaki misafirperverlik anlayışıyla da bağlantılı olduğu söylenebilir. Misafirlere ikram edilen içkiler veya yemekler, genellikle geleneksel olarak yapılmış seramik çömleklerde sunulurdu (Kenzhegaliev, 2014: 101-103).

Ekstra Bilgi: Günümüzde Kazak çömlekçiliği, modern tekniklerle harmanlanarak, geleneksel form ve işlevi koruyarak çağdaş sanat eserlerine dönüşmüştür. Ayrıca, seramik ve çömlekçilik sanatı, yerel pazarlar ve uluslararası fuarlarda da büyük bir ilgiyle karşılanmaktadır. Kazak seramikleri, hem geleneksel kültürün yaşatılması hem de modern sanatla birleşerek bir köprü işlevi görmektedir.

Sonuç

Kazakistan'ın coğrafi özellikleri, tarihsel gelişimi ve kültürel mirası, ülkenin sosyo-ekonomik yapısını derinden etkilemiştir. Kazakistan, Avrasya'nın ortasında yer alan geniş topraklarıyla, tarih boyunca farklı kültürlerin ve medeniyetlerin buluşma noktası olmuştur. Coğrafi çeşitliliği, farklı iklim koşulları ve doğal kaynakları, halkın yaşam biçimini, kültürünü ve geleneklerini şekillendirmiştir. Göçebe yaşam tarzı, Kazak halkının coğrafyaya olan adaptasyonunun bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve bu kültür, tarih boyunca varlığını sürdürmüştür.

Kazakistan'daki halk gelenekleri, uzun bir tarihsel geçmişin ve coğrafi koşulların izlerini taşır. Geleneksel yaşam biçimlerinin, göçebe kültüründen izler taşıyan ritüeller ve törenler, halkın sosyal yapısını yansıtır. Kadınların, erkeklerin ve evlilik geleneklerinin her biri, Kazak toplumunun sosyal yapısını ve kültürünü anlamada önemli bir rol oynamaktadır. El sanatları ve zanaatlar, Kazak halkının tarihsel mirasını yaşatmakta ve bu kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Kazakistan'ın coğrafyası, kültürü ve gelenekleri arasındaki ilişki, bu ülkenin kimliğini ve sosyal yapısını oluşturur. Kazak halkının tarihsel ve kültürel mirası, modern dünyada bile hala derin bir şekilde etkisini göstermektedir. Bu bağlamda, Kazak kültürünü daha iyi anlamak için coğrafi, tarihsel ve kültürel öğelerin birbirini nasıl tamamladığını ve bu öğelerin toplum üzerinde nasıl bir etki yarattığını derinlemesine incelemek önemlidir.

Kaynakça

1. Alimzhanov, (2004). *Göçebe Kültür ve Kazak Kimliği*. Almatı: Ruhaniyat Yayınları.
2. Auezov, M. (1985). *Halk Kültürü ve Edebiyat*. Almatı: Bilim Yayınları
3. Aydarova, (2015). *Kazakistan: Coğrafya ve Kaynaklar*. Almatı: Kazak Üniversitesi Yayınları.
4. İlyasov, A. (2013). *Kazak Kültürü ve Kimlik*. Almatı: Qazaq University Press.
5. Kanseitova, G. (2019). *Kazak Destanlarının Dini Muhtevası*. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*.
6. Kenzhegaliev, G. (2014). *Kazak Halkının Geleneksel Zanaatları*. Astana: Bilim Yayınevi.
7. Kozhakhmetov, S. (2010). *Kazak Halkının Geleneksel Sosyal Yapısı ve Değerler*. Astana: Bilim Yayınevi.
8. Kuralay, S. (2012). *Kazak Türklerinde El Sanatları ve İslam Kültüründeki Yeri*. Almatı:

Kazak Kültür Vakfı Yayınları.

9. 9. *Nysanbayev, A. (1999). Kazak Toplumunun Felsefi Temelleri. Astana: Bilim Yayınevi.*
10. *Tursunov, E. (2010). Kazak Halkının Gelenek ve Görenekleri. Almatı: Qazaq Mirası Yayınları*

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.